

HET STERFHUIS VAN PIETER WILZOET

door Dan VERSTRAETE

Pieter WILZOET was de zoon van Jan die op het kasteel van Zandvoorde gewoond had. De vrouw van Pieter was Cornelia CUPERS, dochter van Jacob. Tijdens zijn leven was Pieter hoofdman van Zandvoorde en hij woonde aan het hedendaagse marktpleintje, aan de oostkant van de Bredeweg (die daar nu Dorpstraat genoemd wordt), juist aan de kromming van de weg. Ten zuiden van zijn hoeve stond de herberg "De Hert", meer zuidwaarts stonden nog enkele huisjes en bij de kerk had men de herberg "De Keizer".

Pieter WILZOET stief op 7 september 1559, dat is dus bijna 430 jaar geleden. Dank zij de boedelinventaris die na zijn dood werd opgemaakt, kunnen wij ons een beeld vormen van de levenswijze van deze voorname boer. (Brugge, rijksarchief, fonds aanwinsten nr. 5635).

Pieter was veeboer, dat wil zeggen een landbouwer die zich vooral met veekweek bezig houdt. Hij bezat heel wat weiland in de omgeving en hij stak daar koeien in die hij mager kocht en die hij verkocht wanneer zij vet geworden waren. In gans die omgeving lag goed grasland dat vettegras genoemd werd. Zo kocht Cornelis LABE honderd zevenendertig beesten bij de weduwe van Pieter voor 490 pond groten maar Pieter had tijdens zijn leven bij diezelfde Cornelis LABE ook beesten gekocht om die te vetten. De weduwe verkocht die beesten om de verdeling mogelijk te maken. Zij waren nog niet allemaal geschikt voor het slachthuis want als men dat uitrekent komt men aan de som van drie pond en elf schellingen per stuk vee. Pieter had ook elders vee gekocht om te "leggen" zoals men dat zegde. Hij betaalde zo bij Claes JONCKHEERE 12 pond 19 schellingen groten voor 4 magere koeien, dus ongeveer dezelfde som per stuk vee als de weduwe kreeg van Cornelis LABE. Een vette koe kostte eigenlijk iets meer dan 4 pond groten. Dat was de prijs die de weduwe betaalde toen zij een koe kocht bij Jacob CANT om die te slachten voor de uitvaart.

Pieter was eigenaar van meer dan honderd gemet land. Hij gebruikte dat echter niet allemaal want hij verpachtte er een groot deel van. Daarbij pachtte hij zelf nog een twintigtal gemeten van allerlei eigenaars, meestal geestelijke instellingen zoals het begijnhof te Brugge, Sint Juliaan in die stad, de kerk van Zandvoorde, die van Oostende, de kapellanij van Zandvoorde en zo meer. Hij gaf dit land dan soms in napacht aan andere mensen. En soms pachtte hij zelf een stuk weiland om koeien te vetten. De grootste oppervlakte van zijn gebruik was vettegras, dus weiland. Veel akkerland bewerkte hij niet maar toch zaaide hij wat tarwe en waarschijnlijk veel vlas. Dit kunnen we veronderstellen door het feit dat er veel lijnwaad aanwezig was in het sterfhuys : 17 stukken van 20 tot 27 ellen lengte, getekend met de letters A tot T, een tiental schoonlakens van verschillende bewerking (Doorniks werk, Pavijewerk, Capeletswerk, Damasten werk), veel servieten, veel slaaplakens en fluwijnen en nog ander gerief, te veel voor eigen gebruik.

Op het hof werkten twee meiden die in de zomer meer verdienden dan in de winter. Ik denk dat zij zich tijdens de winter vooral met spinnen en weven bezig hielden. Dan was er op het hof nog een knecht (cnape) die 9 schellingen verdiende. De weduwe van

Amand WILLAERT bewaakte de vette beesten en zij kreeg daar 13 schellingen groten voor per jaar. De meiden kregen ongeveer één pond per jaar.

Wat de woning van Pieter WILZOET betreft, wij kunnen ons daar moeilijk een beeld van vormen. Zij omvatte een soort voorportaal, voorvloer genaamd, twee kamers, een keuken, kelder en hoogkamer (hier neerkamer genaamd). Daarboven was een ruime zolder die ook in afdelingen was afgescheiden. In een van die afdelingen kon geslapen worden. Er stonden daar twee koetsen maar slechts één koets was voorzien van bedgerief. Ook in een van de kamers beneden kon geslapen worden. Zelfs in de keuken was er een slaapgelegenheid voorzien. Dat zal dan wel een alkoof geweest zijn. Het best ingericht als slaapplaats was de neerkamer (de voute of hoogkamer zouden wij zeggen). Daar waren twee bedden, Eén ervan was een lijzekoets, dat wil zeggen een bank die als bed kon gebruikt worden, een voorloper van onze canapé. Natuurlijk stonden allerlei meubelen in de woning en op de zolder lag allerlei gerief, teveel om dat hier op te sommen. Er waren veel voorwerpen in tin : plattelen, sauspennen, borden, kannen en stopen : alles samen meer dan 400 pond, dat is meer dan 150 kilogram. Spinnewielen en koperen ketels waren er ook meer dan genoeg.

Op het hof stonden de stalling, een schuur en een bakhuis, hier ovenkot genoemd. Die schuur was nog maar juist gekocht door Joos ALLAERDT voor 6 pond groten. Er zaten hooi, haver, een tas tarwe en wat rondkoren (koolzaad) in de schuurwinkels. In de stal stonden een oud paard en vier koeien. Zes vaarzen liepen in het vettegras rond Oostende, samen met vijf kalvers en een weirschaap. Verder had men dus nog een ovenbuur en een afdak aan de schuur waar een kar stond. Daar lag ook nog ander gerief zoals een hoop darink (turf), een vettegrasbijl, een "houppenet", een "reitrake" en een "pulsperse". Dat net, die rakel en die lange stok wijzen op aanwezigheid van watergangen in de omgeving.

Pieter WILZOET was een tamelijk rijk man. Dat wordt o.a. bewezen door de meubilering van zijn woning. Naast allerlei kasten en kisten waren daar ook beelden en schilderijen aanwezig en dat was zeldzaam in die tijd. Er waren ook tapijten, kussens met groen leer, mooie bedspreien en zelfs spiegels en zetels in die woning. Pieter bezat zelfs een dronkaardstoel, dat was een schommelstoel zoals Jef WEYNS, zaliger, ons dat heeft leren kennen. Pieter had dan nog schone kleren : een gekleurde mantel met een omgeslag in fluweel, een zwarte laken mantel, een zwarte rok, een wambuis met satijnen mouwen, een armozijnen rok, een damasten rok, een zwarte keerle met Roemeense vellen, drie bonnetten en veel ondergoed dat aan de armen werd gegeven. Kleren en juwelen van de weduwe worden niet vermeld omdat zij dat allemaal mocht behouden. Zij mocht ook alle meubels en ander gerief behouden mits 116 pond te betalen.

Het liggende geld in huis bedroeg de som van 113 pond groten. Dat was ook voor de weduwe, evenals de voorraad eten in de kelder : een kuip met vlees van een os, een kuip met vlees van een koe, 4 buikschotels (baken noemde men dat) van een zwijn, een pot boter, twaalf kleine kazen en wat roet. De weduwe moest echter wel de uitvaart helpen betalen en één pond per jaar voor een Onze Vrouwe lof dat haar man gesticht had in de kerk van Zandvoorde. De pastoor, Jan HEYNS, kreeg daarvoor 10 schellingen en de twee kapellanen met de koster kregen ook

tien schellingen. De weduwe verklaarde ook dat zij vier pond groten bezat die haar schoonvader, Jan WILZOET, destijds gegeven had om daarmee de kosten te betalen voor het bekomen van de priesterlijke staat van Adriaan SLABBAERT. Wanneer die man echter geen priester werd, moest het geld teruggegeven worden. De huishuur van kreupel Janneken (3 schellingen) kwam ook bij de schulden van het sterfhuis want Pieter WILZOET had zich tot die jaarlijkse betaling verbonden.

Dan waren er nog allerlei renten te betalen en de tiende van de vruchten die een bedrag van 13 pond en 10 schellingen per jaar bedroeg. De abdij van Oudenburg had recht op de helft van dat bedrag want zij was een voorname tiendeheffer te Zandvoorde. Dan moest de belasting van de tiende penning nog betaald worden en dat was 6 pond 5 schellingen. De parochiebelasting van Zandvoorde bedroeg 5 pond 8 schellingen. Dat was veel geld. Veel geld kostte ook de uitvaart waar François AMPE voor zorgde. De begraving alleen kostte reeds 11 pond. Het dodenmaal werd betaald met 10 pond.

Pieter stierf in september 1559 en de verdeling gebeurde in december van het jaar. De verdelers, hier deelslieden genaamd, moesten nog eens geld hebben. Arnaud BOGAERT werkte daar 10 dagen aan en hij kreeg 4 pond. Zijn helper werkte slechts twee dagen en hij kreeg 8 schellingen. Samen dronken zij, in die periode, 46 kannen bier en wijn. Dat was 23 stoop want een stoop was twee kannen. Er werden daar evenveel schellingen voor betaald, dus 23. Sterven kost in onze tijd veel geld maar men zou zeggen dat dit, vierhonderd jaar geleden, nog veel meer kostte.

Na aftrek van alle schulden, bleef er toch nog 207 pond over in het sterfhuis. Dat moest nu verdeeld worden tussen de erfgenamen die, spijtig genoeg, niet vermeld worden. De weduwe had recht op vijf delen van acht en de andere erfgenamen hadden recht op drie delen van acht. Men zou kunnen denken dat Pieter geen kinderen had en dat die drie delen van de erfenis aan zijn broers of zusters werden gegeven.

ENSORIANA

<> James Ensor (tentoonstellingscatalogus), Hamburg (Kunstverein), 1986.

Catalogus van de tentoonstelling 06.12.86 08.02.1987.

Schitterende catalogus met - wat de schilderijen betreft - de nadruk op het minder gekende en latere werk, op zichzelf een verdienste en correctie aan het traditionele Ensor imago. De catalogusnota's zijn van een voorbeeldig wetenschappelijk gehalte.

Verder bijdragen door Hans PLATSCHEK, Joachim HEURINGER VON WALDEGG, Diana LESKO & Bernd GROWE.

Talrijke kleurfoto's en enkele niet geziene foto's van Ensor zelf.

Aanwezig in het Fonds OSTENDIANA van de Stadsbibliotheek.

<> NIEUWE ENSORPRENTKAARTEN

Sedert eind 1986 zijn in het Museum voor Schone Kunsten 2 nieuwe ENSOR-prentkaarten te koop :

- "De Knaap" academisch werk uit 1878.

- Het ENSOR-Monument van DE VALERIOLA/repliek DURIEZ aan de Venetiaanse Galerijen. Een uiterst stemmige opname van Foto ROLAND.